НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені О.О. Богомольця

Навчально-науковий інститут медицини

Кафедра **пропедевтики внутрішньої медицини**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор закладу вищої освіти
Національного медичного університету
імені О.О.Богомольця
з науково-педагогічної та навчальної роботи
доктор медичних наук, професор
Олег ВЛАСЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 1.3 «ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ТА ЛІКАРСЬКА ЕТИКА»

(вибіркова дисципліна)

Освітній рівень другий (магістерський)

Галузь знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення

Спеціальність І2 Медицина

Освітня програма Освітньо-професійна програма «Медицина»

2026 – 2027 навчальний рік

UB
НМУ імені О.О.Богомольця
№178/л-1 від 31.08.2026
Власенко О.М. (Проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи) 31.08.2026 23:40

Робоча програма навчальної дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика»
за освітнім рівнем другим (магістерським),
галузі знань I «Охорона здоров`я та соціальне забезпечення»,
за спеціальністю I2 «Медицина»,
кваліфікації «Магістр медицини. Лікар»

РОЗРОБНИКИ: **В.З. Нетяженко** завідувач кафедри пропедевтики внутрішньої медицини, член-кор. НАМН України, д.мед.н, професор
О.М.Плєнова доцент кафедри пропедевтики внутрішньої медицини, к.мед.н., доцент
Т.Й.Мальчевська професор кафедри пропедевтики внутрішньої медицини, д.мед.н., професор

Погоджено на засіданні кафедри пропедевтики внутрішньої медицини закл
вищої освіти Національного медичного університету імені О.О. Богомольця

Протокол № 1/26 від «26» серпня 2026 року

Затверджено на засіданні Циклової методичної комісії з терапевтич
дисциплін закладу вищої освіти Національного медичного університету ім
О.О. Богомольця

Протокол № 1 від «27» серпня 2026 року

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти, кваліфікація</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>Денна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 3</td><td>Галузь знань:
I «Охорона здоров’я та соціальне забезпечення»</td><td>Вибіркова компонента ОПП
(ВК 1.3)</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td rowspan="4">Спеціальність:
I2 «Медицина»</td><td rowspan="2">Рік підготовки – 1-й</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 3</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання – див. п. 8</td><td>Семестр – I (II)</td></tr>
<tr><td>Загальна кількість годин – 90</td><td>Лекції – 6 годин</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Тижневих годин для денної форми навчання:
Аудиторних – 3,25
Самостійної роботи студента – 8</td><td rowspan="3">Рівень вищої освіти:
Другий (магістерський)

Кваліфікація:
Магістр медицини.
Лікар</td><td>Практичні заняття – 20 години</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота – 64 години, з них індивідуальне завдання – 20 годин</td></tr>
<tr><td>Вид контролю – диференційований залік</td></tr>
</table>

Анотація. Дисципліна «Професіоналізм та лікарська етика», вивчення якої відбувається на першому році навчання перед початком клінічних дисциплін, створює необхідні передумови для швидшої адаптації студента до роботи в клініці, окреслює основні необхідні риси та професійні якості особистості лікаря у сучасному суспільстві, надає правове підгрунття його професійної діяльності, знайомить із нормативними державними та

міжнародними документами, основними принципами лікарської етики та медичної деонтології.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика» є комплекс професійних та загальноетичних питань у взаєминах лікаря і пацієнта на сучасному етапі розвитку суспільства із визначенням нормативних аспектів професійної діяльності медичного працівника.

2. Мета, очікувані результати навчання та критерії оцінювання результатів навчання

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика» є формування у студента етичних та деонтологічних якостей медичного фахівця та вміння застосовувати їх в конкретних професійних ситуаціях.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика» є:

- Засвоєння студентом теоретичних знань, необхідних для побудови оптимальної моделі поведінки при спілкуванні із хворим
- Надання студентові сучасної інформації щодо основ нормативно-правового регулювання професійної діяльності лікаря
- Набуття відповідних навичок професійного спілкування в колективі

2.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна.

Дисципліна **сприяє формуванню основних компетентностей**, визначених в Освітньо-професійній програмі «Медицина», а саме:

інтегральної компетентності: Здатність розв'язувати складні задачі, у тому числі дослідницького та інноваційного характеру у сфері медицини. Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

загальних компетентностей (ЗК):

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 7. Здатність працювати в команді.

ЗК 8. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 10. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.

ЗК 11. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 12. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК 13. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК 14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

фахових компетентностей (ФК):

ФК 1. Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані (частково)

ФК 16. Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм (частково)

ФК 21. Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються

ФК 23. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я

ФК 24. Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами

ФК 25. Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів

Інтегративні кінцеві **програмні результати навчання** (ПРН)**,** досягненню яких сприяє вивчення навчальної дисципліни:

ПРН 1. Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.

ПРН 2. Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я.

ПРН 3. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем.

ПРН 21. Відшуковувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.

ПРН 22. Застосовувати сучасні цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення, статистичні методи аналізу даних для розв'язання складних задач охорони здоров'я.

ПРН 24. Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

ПРН 25. Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.

ПРН 27. Вільно спілкуватися державною та англійською мовою, як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проектів.

У результаті вивчення дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика» студент має

І. Оволодіти сучасними **знаннями** щодо :

- поняття професіоналізму, професійних компетентностей та професійних особистих якостей лікаря;
- визначення лікарської етики і деонтології, їх ролі у сучасній структурі медичних наук;
- основних етичних законів та позицій в медицині;
- основних правових документів, що регламентують професійну діяльність лікаря;
- сучасних моделей взаємовідносин між лікарем та пацієнтом;
- основних положень міжнародних на національних нормативних документів, актів та декларацій, що регламентують права пацієнта та лікаря;
- поняття ятрогенії, причин їх виникнення та наслідків;
- визначення поняття «лікарські помилки», різновидів та основних причин лікарських помилок; поняття про лікарські правопорушення, посадові злочини та відповідальність за них;
- визначення та сутності лікарської таємниці, правових документів, що гарантують дотримання лікарської таємниці в Україні;

- основних вимог до професійної мови лікаря та використання медичної термінології;
- деонтологічних та професійних аспектів ведення медичної документації;
- деонтологічних основ клінічного обстеження хворого; етичних правил та послідовності проведення розпитування та огляду хворого;
- поняття про біоетику та біомедичну етику, їх застосування у професійній діяльності лікаря;
- морально-правових аспектів забезпечення права людини на життя та смерть;
- етичної обізнаності при проведенні клінічних досліджень;
- деонтологічних засад взаємовідносин у медичних колективах та спілкування із родичами пацієнтів;
- основних напрямків реформування охорони здоров'я в Україні.

II. **Вміти** застосовувати знання у практичних ситуаціях:

- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця
- формувати особисті професійні якості та компетентності, необхідні для ефективної подальшої професійної діяльності
- дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності
- дотримуватись у своїй діяльності основних положень міжнародних правових актів гуманістичного спрямування та регламентуючих правових документів стосовно фахової діяльності
- методично правильно із дотриманням деонтологічних принципів проводити бесіду та огляд хворого
- оцінювати сучасні підходи до проблем підтримання життя та евтаназії
- використовуючи принципи медичної деонтології, запобігати виникненню ятрогеній і оцінювати наслідки ятрогенних впливів
- демонструвати розуміння нормативно-правового регулювання взаємовідносин лікар-хворий при проведенні клінічних досліджень

– усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов’язками, підвищувати загально-освітній культурний рівень

Критерії оцінювання навчальних досягнень реалізуються в нормах оцінок, що встановлюють співвідношення між вимогами до знань, умінь і навичок та показником оцінки в балах. Результати навчання оцінюються при проведенні поточного та підсумкового контролю. При проведенні поточного контролю оцінювання здійснюється за традиційною шкалою («відмінно» – 5, «добре» – 4, «задовільно» – 3, «незадовільно» – 2), після чого оцінка конвертується у бали.

Узагальнені критерії оцінювання програмних результатів навчання:

Оцінка за 4-бальною системою	Критерії оцінювання
5 («відмінно»)	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, володіє не менш ніж 90% знань з теми під час опитування, виконання завдань та усіх видів контролю.
4 («добре»)	Студент володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, розв'язує вправи і задачі у стандартизованих ситуаціях, самостійно виправляє помилки, кількість яких незначна, володіє не менш ніж 80% знань з теми під час опитування, виконання завдань та усіх видів контролю.
3 («задовільно»)	Студент відтворює переважну частину теоретичного

	матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих, володіє не менш ніж 60% знань з теми під час опитування, виконання завдань та усіх видів контролю
2 («незадовільно»)	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання, відчуває складнощі у відтворенні переважної частини елементів навчального матеріалу, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, так і з усіх видів контролю

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль № 1. *Професіоналізм та професійна етика у діяльності лікаря, їх історичне становлення та забезпечення у сучасних умовах*

Тема 1. Професійна етика. Медична етика та деонтологія: їх визначення та статус у сучасному суспільстві. Професіоналізм та професійні якості особистості лікаря.

Поняття про професійну етику. Визначення медичної етики та її складової – медичної деонтології. Етичні закони та позиції у медицині. Історичні етапи становлення лікарської етики: основні принципи поведінки лікаря, сформульовані Гіппократом, розвиток медичної етики в Європі, Азії, Київській Русі. Сутність професійної моралі лікаря у сучасному суспільстві. Поняття про морально-етичне регулювання діяльності медичних працівників.

Офіційні документи, які регламентують роботу лікаря. Міжнародні документи правового забезпечення професійної діяльності лікаря: «Нюрнберзький кодекс» (1947), «Женевська декларація» (1948 з доповненнями), Міжнародний кодекс медичної етики (1949 з доповненнями),

Гельсінська Декларація (1964 з доповненнями), Міжнародна Конвенція Генеральної Асамблеї ООН з цивільних і політичних прав (1966), Токійська декларація (1975), Лісабонська декларація про права пацієнта (1981).

Поняття професіоналізму та компетентності. Види професійної компетентності. Професійні якості особистості лікаря: морально-етичні, комунікативні, організаційні, вольові. Роль елементів зовнішньої техніки у професійній діяльності лікаря.

Професійний обов'язок лікаря перед суспільством і пацієнтами. Основоположні морально-етичні принципи поведінки лікаря у «Клятві Гіппократа». Сучасні редакції «Клятви Гіппократа» і її подальша модифікація.

Змістовий модуль 2. *Основи професійного спілкування лікаря із пацієнтом у процесі клінічного обстеження*

Тема 2. Основні моделі взаємовідносин у системі «лікар–хворий». Лікарські помилки, моральна та правова відповідальність лікаря. Ятрогенні захворювання, причини їх виникнення та шляхи уникнення

Взаємовідносини в системі «лікар–пацієнт»: права і обов'язки кожної із сторін. Відповідальність пацієнта за своє здоров'я. Основні моделі взаємовідносин між лікарем та пацієнтом – патерналістська та автономна, модель «послабленого патерналізму». Проблема «дистанціювання» та субординації лікаря і пацієнта у медичній практиці. Принцип «інформованої згоди» і «співробітництва» лікаря та хворого. Моральні дії лікаря в умовах залежності від нього життя та здоров'я пацієнта. Основні міжнародні документи, які регламентують права пацієнта; Лісабонська та Гельсінкська Декларації прав пацієнта, Програма ВООЗ з безпеки пацієнтів.

Дії лікарів, пов'язані з несприятливими наслідками: нещасні випадки, лікарські помилки і професійні порушення, що караються в кримінальному порядку. Сутність поняття «лікарська помилка», різновиди та основні причини лікарських помилок. Поняття про лікарські правопорушення, посадові злочини та відповідальність за них. Основні правові документи, якими керується лікар в Україні при виконанні професійних обов'язків.

Поняття про ятрогенії, основні їх причини та наслідки. Види ятрогеній – ятрогенія впливу та ятрогенія бездіяльності. Форми ятрогенних захворювань. Основні шляхи уникнення ятрогеній.

Тема 3. Лікарська таємниця: історичні, моральні та правові аспекти. Основи ведення медичної документації, професійна мова та термінологія лікаря

Визначення та сутність лікарської таємниці, історія її становлення – від Древньої Індії до сучасної України. Право пацієнта на конфіденційність інформації про його стан здоров'я та можливі обмеження цього права. Гарантії дотримання лікарської таємниці у Міжнародному Кодексі медичної етики, Лісабонській декларації про права пацієнта, Етичному Кодексі Українського лікаря, Етичному Кодексі медичної сестри України. Правові документи, що регламентують дотримання лікарської таємниці в Україні (ст. 132, 145, 387 Карного Кодексу України). Випадки правомірного розголошення медичної таємниці.

Медична професійна мова та її різновиди. Професіоналізми та напівофіційні терміни, професійні жаргонізми. Основні загальні терміни, що застосовуються у професійній роботі лікаря: клініка, діагностика, симптом, синдром, профілактика, реабілітація; їх тлумачне значення.

Мова медичної документації. Основні типи медичної документації, ведення яких є професійним обов'язком лікаря. Медична карта стаціонарного (амбулаторного) хворого як основне джерело інформації про пацієнта; деонтологічні аспекти внесення даних до медичної документації.

Тема 4. Основи професійного спілкування лікаря із хворим та правила прове-дення розпитування пацієнта. «Мовна асептика» при спілкуванні із хворим

Принципи професійного спілкування лікаря та пацієнта на різних етапах діагностування та процесу лікування. Основні вимоги до мови лікаря при спілкуванні із хворим. Поняття «мовної асептики» як спосіб запобігання ятрогеній.

Правила розпитування пацієнта. Поняття про анамнез та його структурні частини. Дотримання вимог лікарської етики під час розпитування хворого та бесіди із його рідними. Право пацієнта на отримання правдивої інформації, право конфіденційності, право «інформованої згоди» пацієнта. Деонтологічні норми під час інформування пацієнта щодо діагнозу та прогнозу лікування. Відносини між лікарем і близькими та рідними пацієнта.

Тема 5. Дотримання основних засад лікарської етики при проведенні обстеження пацієнта, основні правила та послідовність огляду хворої людини

Клінічне обстеження хворого як основа професійної діяльності лікаря. Поняття про основні методи обстеження. Огляд хворого як метод отримання об'єктивної інформації про стан здоров'я. Правила та послідовність проведення огляду хворої людини. Дотримання основних принципів медичної етики при обстеженні пацієнта. Деонтологічні особливості огляду хворих із вадами розвитку, каліцтвами, вираженими ознаками захворювань.

Тема 6. Особливості професійної поведінки лікаря при спілкуванні із різними контингентами хворих (з різними релігійними поглядами, особи під вартою, психічно хворі люди та ін.)

Професіоналізм лікаря в епоху тотального використання пацієнтами інтернет-ресурсів. Особливості спілкування із категоріями хворих з різними релігійними переконаннями. Професійна діяльність лікаря в умовах ведення військових дій: етичні аспекти надання медичної допомоги військовополоненим, деонтологічні аспекти спілкування із військовослужбовцями, які брали участь у воєнних діях, проходили службу в «гарячих» точках. Особливості професійного спілкування лікаря із особами під вартою (ув'язнені, затримані, злочинці, військовополонені). Поняття «симуляція», «аггравація». Деонтологічні питання обстежень психічно хворих та пацієнтів з аутизмом.

Змістовий модуль 3. *Основні вимоги до лікаря у сучасному соціумі*

Тема 7. Біомедична етика. Право пацієнта на життя. Деонтологічні та етичні аспекти права пацієнта на смерть. Поняття про хоспісну та паліативну медицину.

Біоетика та біомедична етика. Дія принципів біомедичної етики на експериментальні дослідження лікувального та нелікувального характеру та сучасні біотехнології. Види клінічних досліджень із залученням хворих та здорових добровольців. Проблема проведення «сліпих» клінічних досліджень в сучасній медицині. Етичне осмислення проблем генної інженерії, клонування.

Проблема цінності людського життя. Право людини на життя. Етичні аспекти ставлення до новонароджених із дефектами розвитку. Моральні проблеми штучного запліднення, абортів та «сурогатного материнства». Морально–правові аспекти трансплантології: обмеження використання органів від живих донорів – проблема фіксації смерті для трансплантації життєво-важливих органів, забору органів від померлих донорів, ксенотрансплантація. Моральна оцінка процедур отримання та уведення в організм ембріональних стволових клітин людини.

Важкохворий у професійній діяльності лікаря: спілкування із пацієнтом та родичами. Паліативна допомога. Визначення поняття «хоспіс», хоспісна медицина.

Поняття «термінальний стан», «клінічна і біологічна смерть». Етичні проблеми відношення до смерті. Право людини на смерть. Евтаназії, основні види евтаназії. Філософський, моральний та правовий аспекти евтаназії та ятротаназії.

Тема 8. Лікар та сучасне суспільство: взаємовідносини та взаємообов'язки

Особливості сучасного суспільства (глобалізаційні процеси, науково-технічний прогрес, нове ставлення до прав людини та ін.), що впливають на професійну діяльність лікаря. Медична допомога та медична послуга у сучасному суспільстві. Державне регулювання та реформування охорони здоров'я в Україні. Проблема перерозподілу матеріальних ресурсів в медицині та етика лікаря.

Ставлення сучасного суспільства до лікаря. Ліцензування лікарської діяльності.

Напрямки та можливості розвитку майбутнього лікаря в етичному та професійному контекстах.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	Лекції	Практичні заняття	СРС	
				Індивід.	Самост.
Змістовий модуль 1. Професіоналізм та професійна етика у діяльності лікаря, їх історичне становлення та забезпечення у сучасних умовах					
Тема 1. Професійна етика. Ме-дична етика та деонтологія: їх визначення та статус у су-часному суспільстві. Профе-сіоналізм та професійні якості особистості лікаря.	10	1	2,5	3	3,5
Змістовий модуль 2. Основи професійного спілкування лікаря із пацієнтом у процесі клінічного обстеження					
Тема 2. Основні моделі взаємовідносин у системі «лікар–хворий». Лікарські помилки, моральна та правова відпо-відальність лікаря. Ятрогенні захворювання, причини їх виникнення та шляхи уникнення	11,5	0,5	2,5	4	4,5
Тема 3. Лікарська таємниця: історичні, моральні та право-ві аспекти. Основи ведення медичної	11	–	2,5	4	4,5

Назви модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	Лекції	Практичні заняття	СРС	
				Індивід.	Самост.
документації, професійна мова та термі-нологія лікаря					
Тема 4. Основи професійного спілкування лікаря із хворим та правила проведення розпитування пацієнта. «Мовна асептика» при спілкуванні із хворим	13	2	2,5	4	4,5
Тема 5. Дотримання основних засад лікарської етики при проведенні обстеження пацієнта, основні правила та послідовність огляду хворої людини	13	2	2,5	4	4,5
Тема 6. Особливості професій-ної поведінки лікаря при спілкуванні із різними кон-тингентами хворих (з різни-ми релігійними поглядами, особи під вартою, психічно хворі люди та ін.)	11	–	2,5	4	4,5
Змістовий модуль № 3. Основні вимоги до лікаря у сучасному соціумі					
Тема 7. Біомедична етика. Пра-во пацієнта на життя. Деон-тологічні та етичні аспекти права пацієнта на смерть. Поняття про хоспісну та паліативну медицину.	10	–	2,5	4	3,5
Тема 8. Лікар та сучасне сус-	10,5	0,5	2,5	4	3,5

Назви модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	Лекції	Практичні заняття	СРС	
				Індивід.	Самост.
пільство: взаємовідносини та взаємообов'язки					
Усього годин з дисципліни	**90**	**6**	**20**	**64**	

5. Тематичний план лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Професійна медична етика та професійні якості особистості лікаря у сучасному суспільстві	2
2.	Основи професійного спілкування лікаря із хворим та правила проведення розпитування пацієнта	2
3.	Дотримання основних засад лікарської етики при проведенні обстеження пацієнта, основні правила та послідовність огляду хворої людини	2
	Усього з дисципліни	**6**

6. Тематичний план практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Професійна етика. Медична етика та деонтологія: їх визначення та статус у сучасному суспільстві. Професіоналізм та професійні якості особистості лікаря.	2,5
2.	Основні моделі взаємовідносин у системі «лікар–хворий». Лікарські помилки, моральна та правова відповідальність лікаря. Ятрогенні захворювання, причини їх виникнення та	2,5

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	шляхи уникнення	
3.	Лікарська таємниця: історичні, моральні та правові аспекти. Основи ведення медичної документації, професійна мова та термінологія лікаря	2,5
4.	Основи професійного спілкування лікаря із хворим та правила проведення розпитування пацієнта. «Мовна асептика» при спілкуванні із хворим	2,5
5.	Дотримання основних засад лікарської етики при проведенні обстеження пацієнта, основні правила та послідовність огляду хворої людини	2,5
6.	Особливості професійної поведінки лікаря при спілкуванні із різними контингентами хворих (з різними релігійними поглядами, особи під вартою, психічно хворі люди та ін.)	2,5
7.	Біомедична етика. Право пацієнта на життя. Деонтологічні та етичні аспекти права пацієнта на смерть. Поняття про хоспісну та паліативну медицину.	2,5
8.	Лікар та сучасне суспільство: взаємовідносини та взаємообов'язки	2,5
Разом з дисципліни		**20**

7. Самостійна робота

Основними видами самостійної роботи студентів є:

- Передаудиторна підготовка до семінарських занять
- Робота з літературою й іншими джерелами інформації та підготовка виступів, дискусій і обговорень на заняттях
- Підготовка та захист навчально-пошукових робіт

– Робота із хворими у відділеннях стаціонару: проведення бесід, опитувань, анкетування (за сприятливої епідемічної ситуації)

№ з/п	Назва теми (або зміст роботи)	Кількість годин
1.	Передаудиторна підготовка до семінарських занять за тематичним планом	20
2.	Робота з літературою й іншими джерелами інформації та підготовка виступів, дискусій і обговорень на заняттях	16
3.	Підготовка та захист навчально-пошукових робіт	20
4.	Робота із хворими у відділеннях стаціонару	8
РАЗОМ З ДИСЦИПЛІНИ		**64**

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювання літературних та інших інформаційних джерел із підготовкою виступу на занятті.
2. Проведення розпитування хворого, узагальнення матеріалу та доповідь на занятті.
3. Проведення огляду хворого, узагальнення матеріалу та доповідь на занятті.
4. Розробка переліку питань для анкетування хворих щодо визначеної тематики (якість життя, ставлення до методів лікування, профілактики і т.і. – тематика попередньо узгоджується із викладачем), проведення опитування хворих, узагальнення даних та доповідь на занятті.
5. Створення електронних варіантів схем та наочних навчальних матеріалів.

8. Індивідуальні завдання

Одним з різновидів самостійної роботи студентів при вивченні дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика» є індивідуальна робота, яку студент може виконувати за бажанням в позаурочний час та при успішному її

виконанні одержати додаткові бали. Як індивідуальне завдання в програмі передбачено опрацювання та написання навчально-пошукових робіт за запропонованою тематикою та захист їх на семінарському занятті із наочною презентацією основних результатів.

Орієнтовний перелік тем для підготовки навчально-пошукових робіт:

1. Морально-правові аспекти проведення клінічних експериментів та досліджень; офіційні документи, які регламентують проведення випробувань із залученням людини.
2. Тематика лікарської етики в роботах видатних митців літератури та живопису.
3. Основні моделі взаємовідносин між лікарем та пацієнтом – патерналістська та автономна, модель «послабленого патерналізму», їх сутність, переваги та недоліки у сучасному суспільстві.
4. Ятрогенії, основні їх причини та наслідки, морально-деонтологічні аспекти розвитку ятрогенних захворювань.
5. Визначення та сутність лікарської таємниці, історія її становлення – від Древньої Індії до сучасної України.
6. Право пацієнта на конфіденційність інформації про його стан здоров’я та гарантії дотримання лікарської таємниці у міжнародних законодавчих документах.
7. Лікарські помилки, їх різновиди, основні причини та наслідки помилок медичного персоналу.
8. Лікарські правопорушення, посадові злочини та відповідальність за них.
9. Моральна та юридична свобода лікаря: право на ризик.
10. Біоетика та біомедична етика – основні теоретичні та прикладні аспекти у сучасному суспільстві.
11. Етичне осмислення проблем генної інженерії, клонування – його генетичні, медичні та етичні наслідки.

12. Моральні питання проведення експериментів на ембріонах людини, розумово та фізично відсталих особах, етичні аспекти ставлення до новонароджених із дефектами розвитку.
13. Право людини на життя та смерть, проблема цінності людського життя.
14. Моральні проблеми штучного запліднення, абортів та «сурогатного материнства».
15. Морально–правові аспекти реаніматології та трансплантології: використання органів від живих та померлих донорів, ксенотрансплантація – за та проти.
16. Проблеми суїциду та евтаназії у лікарській практиці.
17. Вчення про стовбурові клітини, морально–деонтологічна оцінка процедур отримання та уведення в організм ембріональних стволових клітин людини.
18. Статус мертвого тіла в медицині, ставлення медика до померлої людини, етичні аспекти поводження з видаленими частинами людського тіла.
19. Деонтологічні аспекти взаємовідносин у медичних колективах: проблеми корпоративності, демократичності, субординації.
20. Проблема людей, що живуть із ВІЛ та хворих на СНІД: питання медичної етики та деонтології.
21. Морально-етичні проблеми в онкології, геронтології, психіатрії та пошук шляхів їх вирішення.
22. Деонтологічні аспекти спілкування із пацієнтами–військовослужбовцями, які повернулися із зон бойових дій, пораненими, звільненими з полону, родичами військовослужбовців, що загинули на російсько-українській війні.

9. Методи навчання

При вивченні дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика» використовуються всі різновиди методів навчання, рекомендовані для вищої школи, у т.ч.:

– за джерелами знань: словесні (пояснення, лекція, бесіда, дискусія); наочні (демонстрація); практичні (спілкування із хворими, вміння

застосовувати деонтологічні правила у модельованих ситуаціях з практичної діяльності);

– за рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Поєднуючи та узагальнюючи наведені вище методи навчання, при вивченні дисципліни запроваджуються такі методи організації навчальних занять як:

- проблемно-дослідницький метод,
- метод ситуаційних кейсів,
- метод індивідуальних навчально-дослідних завдань,
- метод конкурентних груп,
- метод проведення наукових конференцій із застосуванням інтерактивних технологій

Видами навчальної діяльності студента при вивченні дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика» є лекції, практичні заняття, самостійна робота (в т.ч. на платформі LIKAR_NMU, індивідуальна) і консультації. Практичні заняття тривалістю 2,5 акад. години будуються у вигляді обговорень та дискусій за темою, при підготовці до якої велика увага приділяється самостійній роботі студентів з літературою та іншими джерелами інформації, що дозволяє студентові аргументовано висловити свою точку зору на проблему, що вивчається.

10. Методи та форми контролю, розподіл балів, які отримують студенти, оцінювання дисципліни

При оцінюванні знань студентів використовуються наступні **методи контролю:**

- структуровані письмові завдання у вигляді тестів та ситуаційних задач,
- індивідуальне опитування,
- співбесіда, дискусія (за стандартизованим переліком питань)
- структуровані за змістом письмові роботи,

– комп’ютерне тестування,
– виконання самостійних завдань на платформі LIKAR_NMU

Форми контролю

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми. На практичних заняттях застосовується об’єктивний контроль теоретичної підготовки студентів та перевірка вмінь застосовувати теоретичні знання на практиці для трактовки ключових питань етичних та правових аспектів діяльності лікаря.

Контроль виконання самостійної роботи, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю на аудиторному занятті з відповідної теми, а також шляхом перевірки самостійної роботи студентів на платформі LIKAR_NMU.

Підсумковий контроль здійснюється по завершенню вивчення блоку з трьох змістових модулів на останньому занятті дисципліни.

Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика» є *диференційований залік*, який полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з дисципліни на підставі результатів оцінки знань та виконання певних видів робіт на практичних заняттях. Семестровий залік не передбачає виділення окремого заняття для його проведення. Студент отримує оцінку, якщо він виконав всі види робіт, передбачених навчальною програмою, відвідав не менше 75% аудиторних навчальних занять (лекції, практичні заняття), визначених календарно-тематичним планом, та отримав суму балів не меншу за 111.

Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання студентів по відповідних темах проводиться за традиційною 4-бальною системою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) з подальшим перерахунком у багатобальну шкалу (критерії див. п.2). Вага кожної теми в балах у межах дисципліни є однаковою і визначається кількістю аудиторних тем (8 тем).

РОЗПОДІЛ БАЛІВ,

які присвоюються студентам при оцінці поточної навчальної діяльності

№ з/п	Назва теми	Кількість балів, що відповідають традиційній оцінці			
		«5»	«4»	«3»	«2»
1.	Професійна етика. Медична етика та деонтологія: їх визначення та статус у сучасному суспільстві. Професіоналізм та професійні якості особистості лікаря.	22	18	14	0
2.	Основні моделі взаємовідносин у системі «лікар–хворий». Лікарські помилки, моральна та правова відповідальність лікаря. Ятрогенні захворювання, причини їх виникнення та шляхи уникнення	22	18	14	0
3.	Лікарська таємниця: історичні, моральні та правові аспекти. Основи ведення медичної документації, професійна мова та термінологія лікаря	22	18	14	0
4.	Основи професійного спілкування лікаря із хворим та правила проведення розпитування пацієнта. «Мовна асептика» при спілкуванні із хворим	22	18	14	0
5.	Дотримання основних засад лікарської етики при проведенні обстеження пацієнта, основні правила та послідовність огляду хворої людини	22	18	14	0
6.	Особливості професійної поведінки лікаря при	22	18	14	0

№ з/п	Назва теми	Кількість балів, що відповідають традиційній оцінці			
		«5»	«4»	«3»	«2»
	спілкуванні із різними контингентами хворих (з різними релігійними поглядами, особи під вартою, психічно хворі люди та ін.)				
7.	Біомедична етика. Право пацієнта на життя. Деонтологічні та етичні аспекти права пацієнта на смерть. Поняття про хоспісну та паліативну медицину.	22	18	14	0
8.	Лікар та сучасне суспільство: взаємовідносини та взаємообов'язки	22	18	14	0
	Індивідуальна навчально-пошукова робота	Максимальна оцінка – 24 балів			
	Всього балів за поточну навчальну діяльність*	Максимальна оцінка –200 Мінімальна оцінка – 111			

* За поточну навчальну діяльність студент може отримати максимум 200 балів. Ця оцінка вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «відмінно» (22), на кількість практичних занять у модулі (8) з додаванням балів за індивідуальну навчально-пошукову роботу (максимум 24 балів): 22×8 + 24 = 200.

Мінімальна кількість балів, необхідна для зарахування вивчення дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика», складає 111 балів.

Бали за індивідуальну роботу нараховуються студентові лише при успішному її виконанні та захисті. Кількість балів, які нараховуються за відмінне виконання навчально-пошукової роботи (оформлення та зміст роботи, використання сучасної літератури та інформаційних ресурсів) та її захист із застосуванням наочних засобів (презентація, демонстрація випадків

тощо) становить 24 балів. Залежно від повноти викладення матеріалу та представлення його при захисті роботи, оцінка за виконання індивідуальних завдань може становити від 12 балів («задовільно») до 24 балів («відмінно). Ці бали додаються до суми балів, набраних студентом за поточну навчальну діяльність.

Оскільки формою підсумкового контролю з дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика» є диференційований залік, оцінка з дисципліни визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах), що виставляються на кожному занятті за відповідною темою, та кількості балів за виконання індивідуальних завдань. Максимальна кількість балів, яку може набрати студент при вивченні дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика» становить 200 балів

Зарахування кредитів за вивчену дисципліну здійснюється за умови накопичення студентом 111 балів (що відповідає мінімальному значенню оцінки Е за Шкалою ECTS).

Заохочувальні бали за рішенням Вченої Ради ВНЗ можуть додаватися до кількості балів з дисципліни студентам, які мають наукові публікації або посіли призові місця у міжнародних та всеукраїнських олімпіадах і конкурсах з дисципліни, але загальна сума балів за дисципліну не може перевищувати 200 балів.

Оцінювання знань з дисципліни проводять з урахуванням відповідних шкал:

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за Шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
170 – 200	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю неточностей)
155 – 169	Добре	B	Дуже добре (вище середнього

			рівня з кількома несуттєвими помилками)
140 – 154		C	Добре (в цілому правильне виконання з незначною кількістю суттєвих помилок)
125 – 139	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
111 – 124		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
60 – 110	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1 – 59		F	Незадовільно (з обов’язковим повторним вивченням дисципліни)

При отриманні незадовільної оцінки із дисципліни в межах 60–110 балів (FX) студент має право повторно її скласти: один раз кафедральній комісії за участю завідувача кафедри, останній раз – комісії за участю завідувача кафедри та представника деканату.

При отриманні незадовільної оцінки із дисципліни в межах 1–59 балів (F) студент зобов’язаний повторно її вивчити. Рішення приймається керівництвом НМУ відповідно до нормативних документів, затверджених у встановленому порядку.

Політика щодо академічної доброчесності

У процесі навчання обов'язковим є дотримання академічної доброчесності, а саме:

– самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика»;

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації;
- всі роботи, які виконуються студентом у вигляді рефератів, навчально-пошукових робіт тощо приймаються викладачем тільки після перевірки на академічний плагіат ПЗ “StrikePlagiarism” із наданням висновку такої перевірки.

11. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення мають всі види навчальної діяльності: лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів.

Методичне забезпечення лекцій:

1. Методичні розробки лекціїй.
2. Комп’ютерна презентація лекції.
3. Демонстраційні матеріали до розбору тематичних випадків.

Методичне забезпечення практичних занять:

1. Методичні розробки практичних занять.
2. Варіанти тестових питань та завдань для перевірки вихідного рівня знань.
3. Варіанти ситуаційних завдань для перевірки засвоєння тем.
4. Відеофільми, що демонструють особливості спілкування та дій медичного працівника в різних професійних ситуаціях.

Методичне забезпечення самостійної роботи студентів:

1. Методичні вказівки для передаудиторної підготовки до практичних занять.
2. Методичні вказівки до виконання індивідуальних завдань.

Всі методичні матеріали для студентів розташовані в онлайн курсі дисципліни на платформі дистанційного навчання LIKAR_NMU (посилання https://likar.nmu.kyiv.ua/md/course/view.php?id=1212).

Для діагностики успішності навчання застосовуються наступні засоби:

1. Тестові завдання формату А.
2. Структуровані завдання для письмових робіт.
3. Ситуаційні завдання, що моделюють поведінку або дії медичного працівника в різних професійних ситуаціях.

Розробка питань тест-контролю та формування структурованих завдань для письмових робіт і ситуаційних завдань, що використовуються для діагностики успішності навчання, має базуватись на переліку питань, які повинен засвоїти студент при вивченні дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика».

Перелік питань, який повинен засвоїти студент при вивченні дисципліни «Професіоналізм та лікарська етика»:

1. Визначення понять медична етика та медична деонтологія, розкриття предмету їх вивчення та кола проблем.
2. Професіоналізм та професіональність в діяльності лікаря.
3. «Клятва Гіппократа»: історія виникнення та подальша модифікація.
4. Основні етапи становлення медичної деонтології та внесок видатних вітчизняних лікарів у її розвиток.
5. Основні типи взаємовідносин між лікарем та пацієнтом. Міжнародні документи, що регламентують права пацієнта.
6. Ятрогенії, основні їх причини, наслідки та профілактика.
7. Лікарські помилки: визначення, сутність, види лікарських помилок. Поняття про лікарські правопорушення та юридична відповідальність за них.
8. Лікарська таємниця: визначення, сутність, основні правові документи, які гарантують дотримання лікарської таємниці в Україні та світі.
9. Медична професійна мова, типи основної медичної термінології.

10. Основні типи медичної документації в діяльності лікаря.
11. Правила розпитування хворого. Основні частини анамнезу.
12. Поняття «інформованої згоди» при проведенні обстеження хворого.
13. Основні методи обстеження в клініці внутрішніх хвороб.
14. Правила та послідовність огляду хворого.
15. Етичні аспекти надання медичної допомоги військовополоненим, хворим під вартою, хворим із аутизмом.
16. Поняття «симуляція», «аггравація», втаємничення інформації.
17. Біомедична етика в сучасному суспільстві, її предмет, статус та коло проблем.
18. Деонтологічні аспекти захисту права на життя: штучне запліднення, аборти, трансплантологія, використання стволових клітин, етичні проблеми технологій, штучно підтримуючих життя.
19. Деонтологічна проблема права пацієнта на смерть: поняття про евтаназію активну та пасивну, морально–деонтологічні погляди на суїцид, статус мертвого тіла в медицині.
20. Поняття про паліативну та хоспісну допомогу.
21. Основні деонтологічні підходи в онкології, психіатрії, геронтології.
22. Деонтологічні аспекти взаємовідносин лікаря з хворими на життєво небезпечні інфекційні захворювання.
23. Поняття про ліцензування лікарської діяльності.

12. Рекомендована література

Основна (базова)

1. Медична етика і деонтологія: навч. посібник для самостійної роботи та дистанційного навчання студентів / Укл: Л. В. Гуліна, О. О. Зендик, Н. М. Козік – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. – 110 с.
2. Етичні проблеми в медицині: навчальний посібник для самостійної роботи студентів І-ІІІ курсів медичних та фармацевтичного факультетів денної форми навчання галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальностей 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 226 «Фармація,

промислова фармація», 228 «Педіатрія» / І.Г.Утюж, М.О.Мегрелішвілі. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. – 140 с.

3. Пропедевтика внутрішньої медицини. Частина 1. Основні методи обстеження хворих в клініці внутрішніх хвороб / за ред. Нетяженка В.З. – К.: Фенікс, 2024. – 552 с.

Додаткова

1. Юридична гігієна медичних працівників: навч. посіб. / О.Л. Сиделковський. – К.: Пабліш Про, 2023. – 448 с.
2. Деонтологія та етика в клінічній практиці [Текст]: навч. посіб.: (частина 1) / С.І. Треумова, Є.Є. Петров, Ю.Г. Бурмак, Т.А Іваницька; УМСА. - [Вид. 2-ге, переробл. і доповн.]. Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2020. - 365 с.

Додаткова література, що має історичне значення:

3. Підручник з лікарської етики (Світове Лікарське Товариство) // Пер. з анґл. за ред. Пирога Л.А.–БФ «Третє Тисячоліття», 2009. – 137 с.
4. Етичний кодекс лікаря: Довідник /За заг. ред. І.Д. Герич. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2008. – 22 с.
5. Basic ethical principles in European bioethics and biolaw / Ed. J.D.Reindtorff, P.Kemp. – Barselona, 2000.

13. Інформаційні ресурси

1. https://likar.nmu.kyiv.ua/md/course/view.php?id=1212
2. Всесвітня Організація Охорони Здоров’я: https://www.who.int/home
3. Інтернет-ресурс Всесвітньої Медичної Асоціації з питань навчання та етико-деонтологічних аспетів роботи лікаря: https://www.wma.net/what-we-do/medical-ethics/

4. Гарвардська школа громадського здоров'я, етичні питання в міжнародному курсі дослідження охорони здоров'я – www.hsph.harvard.edu/bioethics/
5. Опозиція до евтаназії – www.euthanasia.com/
6. Дослідження на людських суб'єктах: керівні вказівки і ресурси – www.who.int/ethics/research/en/